

24. Türkiye’de yükseköğrenim gören Arap öğrencilerin dil sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri

Sezer YILMAZ¹

Senem CEYLAN²

APA: Yılmaz, S. & Ceylan, S. (2022). Türkiye’de yükseköğrenim gören Arap öğrencilerin dil sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 402-412. DOI: 10.29000/rumelide.1221544.

Öz

Yabancı dil öğrenme ihtiyacı kültürel etkileşim sonucu siyasi, askeri, ticari ve/veya turistik nedenlerle hâsıl olmuş olup, günümüzde de hızla artmaktadır. Yabancı dil öğrenme sürecinde karşılaşılan zorluklar; ana dil ile hedef dil arasındaki kültürel boyut, dil yapısında olan benzerlik ve/ veya uyumsuzluklar bu süreci etkileyen faktörler arasındadır. Bu bağlamda öğrenen gruplarının kültürel arka planı, hedef dilin özellikleri ve ana dil ile hedef dil arasındaki farklılıklar öne çıkan değişkenlerden ve öğrenmeyi etkileyen faktörlerdendir. Bununla birlikte dil öğrenme sürecinde kullanılan yöntem ve teknikler de büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de yükseköğrenim gören Arap öğrencilerin karşılaştıkları “dil sorunları” ile ilgili görüş ve çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Dil öğrenim sürecinde, Türkçenin farklı cümle yapısı, bazı harflerin telaffuzu, birçok aksanın bulunması gibi sorunların yanı sıra dil öğreniminde, dilbilgisi odaklı bir öğretimin benimsenmesi, uyum ve katılım gibi bir dizi farklı sorun bulunmaktadır. Söz konusu sorunların daha net anlaşılabilmesi açısından gerek “kültür” gerekse “Arapça-Türkçe dil çiftinin farklı yapıları” karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Araştırma, sorunların önem durumuna göre; “dillerin yapısal farklılıkları”, “eğitmenin dil öğretimi sürecinde izlediği metot” ve “öğrencinin kendisinden kaynaklandığı sorunlar” olmak üzere üç ana başlık altında değerlendirilmiştir. Araştırma neticesinde, dillerin farklılığından kaynaklanan temel sorunların ses bilgisi, biçim bilgisi, biçem bilgisi (üslup) ve semantik gibi bazı konulardan kaynaklandığı yönündeki bulgu ve saptamalarda bulunularak çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur. Ayrıca dil eğitmeninin, kullanılan materyalin ve kaynakların öğrenim sürecindeki etkisi ve rolü belirlendikten sonra öğrenci kaynaklı sorunlara çözüm önerileriyle birlikte yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Türkçe, Arapça, yabancı dil eğitimi, dil sorunu, yöntem.

The language problems of Arabic students studying in Türkiye and the solution suggestions for these problems

Abstract

Nowadays, it is seen that the need to learn a foreign language is increasing rapidly in the consequence of political, military, commercial and /or touristic factors . The need to learn a foreign language may arise due to political, military, commercial and touristic reasons as a result of cultural interaction. It is natural that some problems arise due to various factors in the process of learning a foreign

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi, Kara Harp Okulu, Yabancı Diller Bölümü, Bölgesel Diller ABD (Ankara, Türkiye), sezyilmz@outlook.com, ORCID ID: 0000-0002-0486-571X [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 18.11.2022-kabul tarihi: 20.12.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1221544]

² Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati ABD (İzmir, Türkiye), senem.soyer@deu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3129-1432

language. The cultural dimension, the similarities and inconsistencies in the language structure between the mother tongue and the target language are among the factors affecting this process. In this context, the cultural background of the learner groups, the characteristics of the target language and the differences between the mother tongue and the target language are among the prominent variables and factors affecting learning. Furthermore, the methods and techniques used in the language learning process are also of great importance. The aim of this study is to present the ideas related to “language problems” encountered by Arabic students studying in Turkey and the solution suggestions for these problems. In the language learning process, besides the problems such as different sentence structure of Turkish, the pronunciation of some letters, the presence of many accents, there are a number of different problems such as adopting a grammar-oriented teaching, adaptation and participation in language learning. In order to clarify said problems, both culture and “different structures of Arabic-Turkish language pair” have been analyzed comparatively. The research have been evaluated under three main titles, namely “the structural differences of languages”, “the method followed by the teacher in the language teaching process” and “the problems arising from the students” according to the importance of the problems. As a result of the research, various solution suggestions have been offered by making findings and determinations that main problems arising from the difference of the languages are based on some issues such as phonetics, morphology, stylistics (style) and semantics. In addition, after the effect and the role of language teacher, used materials and the sources in the learning process have been determined, student-based problems have been included with the solution suggestions.

Keywords: Turkish, Arabic, foreign language education, language problem, method.

Giriş

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en önemli araçtır. Muharrem Ergin’in tanımına göre dil, bu anlaşmayı sağlayan doğal bir araç; kendi kuralları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlıktır. Milleti bir araya getiren, koruyan ve onun ortak ürünü olan sosyal bir kurum olmasının yanı sıra seslerden oluşan eşsiz bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli anlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir (Ergin, 1998, s. 7). Muhammed ‘Ali el-Hûlî ise; aynı dili konuşan bir topluluğun bireyleri arasında karşılıklı duygu ve düşünce alışverişinde bulunmak için kullanılan sesli sembollerin oluşturduğu keyfi bir sistemdir şeklinde tanımlar (el-Hûlî, 2000, s. 1). Doğan Aksan ise dilin kültürel yönüne dikkat çekerek; bir toplumun yaşayışı, gelenekleri, dünya görüşü, yaşam felsefesi ve inançları, bilim, teknik ve sanata bakış açısı ve katkılarının dil üzerinden izlenebileceğini söyler. Dil her yönüyle bir ulusun kültürünün aynası, insanın ve uygarlığın en önemli belirtisi ve aracıdır (Aksan, 2015, s.13). Aksan’ın diğer bir tanımına göre de dil; sözlü ve yazılı olarak kullandığımız, doğduğumuzda hazır bularak edinmeye başladığımız, doğrudan doğruya insana özgü, çok güçlü, büyümlü bir düzendir; düşünme ve düşünülünü aktarma dizgesidir (Aksan, 2009, s. 13).

Günümüz Türkiye’sinin çeşitli konularda artan uluslararası ilişkileri neticesinde Türkçe’nin öğrenilmesi-öğretilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 12 Temmuz 1932 yılında Türkçe üzerine çalışmalar yapmak, geliştirmek ve güncel sorunlara çözüm bulmak amacıyla Atatürk’ün talimatıyla Türk Dili Tetkik Cemiyeti adıyla Türk Dil Kurumu kurulmuştur. Türkçe, yüzyıllar boyunca üç kitada konuşulmuş, yazılıp okunmuş dünyanın en zengin ve en büyük dillerinden biridir (Ergin, 1998, s. 12).

Yabancılara Türkçe öğretiminin geçmişi Kâşgarlı Mahmud’un Dîvânu Lugâti’t-Türk eserine kadar dayanmaktadır. Türk yazı dillerinin, lehçelerinin ve ağızlarının dil özelliklerini belirleyen, söz varlığını

derleyerek bir araya getiren Kâşgarlı Mahmud, döneminin yazı dilinin dil bilgisi kurallarını ve söz varlığını bu eserde toplamıştır. Türk topluluklarının ağız özelliklerini hem ses hem de söz varlığı bakımından ayrıntılı biçimde ele alarak biçim bilgisi bakımından belirlediği farklılıklara da dikkat çekmiştir. Bu eser genelde yabancılara özelde ise Araplara Türkçe öğretmek amacıyla 1072 yılında kaleme alınmış bir eserdir (TDK). Eser, alanında ilk olma özelliği ile öne çıkmakta ve değer taşımaktadır.

Yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili sistemli çalışmalar Türkçe Öğretim Merkezleri'nin (TÖMER) kurulmasıyla başlamıştır. Ayrıca Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı da (TİKA) yine devlet eliyle Türkçe öğretiminin yürütüldüğü diğer bir kurumdur. Bu kurum, yurt dışında yabancılara Türkçe öğretimini yabancı üniversitelerde bulunan Türkoloji bölümleri ile de işbirliği ve yardımlaşma içinde yaparak öğretim elemanı ve ders materyali sağlanması bağlamında destek olmaktadır.

Araştırmanın amacı ve yöntemi

Bu çalışmada yükseköğretimde kayıtlı olup yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin karşılaştıkları öğrenme güçlükleri irdelenmiştir. Çalışmanın odağını Arap öğrencilere yabancı dil olarak Türkçe öğretimi oluşturmaktadır. Bunun için Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde kayıtlı bulunan lisans ve lisansüstü düzeyde öğrenim gören Arap öğrencilerden nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla Türkçe öğrenme süreçlerine dair görüşleri alınmıştır. Elde edilen veriler içerik çözümlemesi yöntemiyle analiz edilerek bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur (Büyüköztürk vd., 2008, s.160-174). Öğrenci görüşmeleri yoluyla elde edilen veriler, dillerin yapısal farklılıkları, eğitmenin yeterliliği ve öğrenci kaynaklı sorunlar olmak üzere sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ana dili ile hedef dil arasında bir bağlantı kurulması, uyuşan ve uyuşmayan yönlerin belirlenip buna ve öğrenci ihtiyaçlarına göre bir öğretim planı yapılmasının önemi ortaya çıkmıştır. Buna göre, dil öğretiminde karşılaştırmalı yaklaşımın öğrenci açısından birçok güçlüğü ortadan kaldırdığını söylemek mümkündür.

Yabancılara Türkçe öğretimi

Yabancı dil öğretiminde bazı temel ilkeler vardır. “Dil, dört temel beceri olarak kabul edilen dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin işlevsel bütünlüğünden oluşur” (Demirel, 2019, s.29). Yabancı dil öğretiminin amaçları arasında dilin bu dört temel becerisinin aynı düzeyde gelişimini ve dil edinimini sağlamak yer almaktadır. Ne var ki, konuşma becerisi çoğu zaman diğer becerilerden biraz geri kalabilmekte, gelişimi için daha uzun bir süreye ihtiyaç duyulmaktadır. Yabancı dil öğrenmenin temelinde hedef dilde iletişim kurabilmek ve anlaşabilmek olduğu gayesinden hareketle konuşma becerisinin önemi daha da artmaktadır. Konuşma becerisi, öğrencilerin hedef dili yeterli düzeyde anlayıp iletişim kurabilmesi için gerekli olan beceridir. Konuşma öğretiminde hedef dilin gramer kuralları ve genel yapısı öğretildikten sonra okuma ya da dinleme aracılığıyla diyalogların verilmesi, bu süreci öğrenci açısından kolaylaştırabilir. Bir dilin öğrenilmesinde en önemli noktalardan birisi o dilde iletişim kurabilmektir.

Yabancı dil öğretiminde dilin dört temel becerisinin gelişimini sağlamaya yönelik Demirel bazı ilkelerden bahseder. Bunlar; öğretim etkinliklerini önceden planlama, basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru öğretme, görsel ve işitsel araçları kullanma, gerekli durumlarda anadil kullanımına başvurma, bir defada tek bir yapıyı öğretme, edinilen bilgilerin günlük yaşamda kullanımı ve transferini sağlama, öğrencilerin aktif olarak derse katılımını sağlama, bireysel farklılıkları dikkate alma ve farkında

olma ile öğrencileri güdüleme, cesaretlendirme ve motivasyon konusunda destekleme şeklinde başlıklandırılabilir (Demirel, 2019, s. 30-32).

Yabancı dil öğretiminde temel ilkelerden sonra dikkat edilmesi gereken genel ilkeler de bulunmaktadır. Bu konuda Demirel, yabancı dil öğretimine dinleme ve konuşma becerilerini geliştirecek etkinliklerle başlanması böylelikle de hedef dildeki temel cümle kalıplarının öğrenmesi ve ezberlenmesinin sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu sayede öğrencilerin yeni dil alışkanlıkları kazanması sağlanmalıdır. Öğrencilerin yabancı dil öğrenirken, hedef dilin seslerini doğru telaffuz etmeleri, ana dilleri ile hedef dil arasında sorun olabilecek ses ve yapıları öğrenmeleri ve her öğrenilen yeni bilgide önceki örnekler ile bağlantı kurulması süreç açısından önem arz etmektedir. Eğitim yöntemi olarak öğretim materyallerinin kolaydan zora, somuttan soyuta olacak şekilde sıralanması, yeni bilgi ve sözcüklerin öğretimine bilinenden başlanması, bütün bilgilerin aynı anda öğrenciye verilmeden bir sıralama takip edilmesi, bir defada tek bir soruna odaklanması ve onun çözülmesi, öğrencilere öğrendikleri dil alanında pratik yapma imkânı verilmesi ve dil öğretiminde öğrenilenlerin kullanılması ihtiyaç duyulan bir alandır. Bu sırada öğrencilerin hatalarını düzeltme imkânı da doğar ve bu hataların zamanında düzeltilmesi dilin doğru öğrenilmesi açısından değer taşımaktadır. Hataların yerleşmeden düzeltilmesi, dil öğretiminde telaffuz hatalarının azaltılması ve önlenmesinde dolayısıyla da konuşma becerisinin gelişiminde önem taşımaktadır. Bir yabancı dil öğrenirken en sık karşılaşılan ve öğrenme güçlüğü oluşturan alanlardan biri de hedef dilin kültürü ile ilgilidir. İki kültür arasındaki farklılıklardan yararlanmak ve hedef dilin kültürünün de dil öğretim sürecinin bir parçası haline getirilmesi, öğretimdeki güçlükleri azaltacak bir etkiye sahip olabilir. Bunların yanı sıra sınıfta farklı sosyo-ekonomik düzeylerden öğrencilerin bulunabileceği ve bireysel farklılıkların olacağı da dikkate alınarak bir öğretim süreci planlanmalıdır. Dil eğitimcisinin, dersi planlarken hem teknik olarak hem de yöntem olarak çeşitlilik ve farklılıklardan yararlanması sınıf içi bu farklılıkları gidermede ve azaltmada göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, öğrencilere sorumluluk verilmesi, bireysel ve grup çalışmaları için teşvik edilmesine dikkat edilmelidir. Ayrıca ölçme-değerlendirme aşamasında, öğrenci başarısını ölçerken sadece öğretilenlerin soru olarak sorulması; öğretilmeyen konularla ilgili soruların sorulmaması da geçerli bir ölçme-değerlendirme yapılması bakımından önemlidir (Demirel, 2019, s. 32-33).

Arap öğrencilerin Türkçe öğrenme süreçlerine dair zorlukların saptanması ve çözüm önerilerinin sunulmasına yönelik yapılan bu çalışmada, Türkçenin farklı yapısı, harflerin telaffuzu, Türkçede bulunan aksanlar, dil eğitiminin daha çok gramer bilgisi verilerek yapılandırılması ve bunun üzerine inşa edilmesi gibi konular en sık ifade edilen başlıklar olmuştur. Bunun yanı sıra öğrencinin uyum katılım sürecinden de kaynaklanan bazı sorunlar tespit edilmiştir.

Dil-kültür ilişkisi bağlamında yabancı dil

Türk Dil Kurumu sözlüğünde kültür; “tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içerisinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” (TDK) olarak tanımlanmaktadır. Kültür, bir milleti millet yapan, onu diğerlerinden ayırıp farklı yönlerini ortaya çıkaran o topluma has milli değerlerin bütünüdür. Bu tanımlardan hareketle dil; bir milletin sesi ve düşünce dünyasının bir yansıması olarak kültürün temel parçalarından biridir. Çünkü dil ile ortak geçmiş, geleceğe aktarılır ve değerlerin de yeni nesillere öğretilmesi sağlanmış olur. Bir toplumun kendine ait değerlerini oluşturan töre ve görenekler, geleneklerle ilgili kuruluşlardır ve bunların nesiller arası aktarımı da bildirme ile yani dil ile mümkündür (Akarsu, 1998, s. 89). Bu haliyle dil, insanlar

arasında iletişimi ve etkileşimi sağlayan bir araç olması özelliği ile bunların gerçekleşmesi için de bir bağlama ihtiyaç duymaktadır. Her bağlamın içinde bir kültür ögesi bulunmasından dolayı, dil kültürden ayrı düşünülemez ve yabancı dil öğretiminde kültürel öğelerin kullanılmasının dil edinim sürecine olumlu katkı sağlayacağı görüşü üzerinde birleşilmiştir (Bölükbaş, Keskin, 2010, s. 222).

Her milletin bir dili ve dolayısıyla da her dilin kendine özgü bir dünya görüşü vardır. Kültürü oluşturan bir parça olarak bu dilin, bir ortaklığı simgelemesi doğaldır. Bir dili diğerlerinden ayıran, başka dil göstergelerine sahip olmak değil başka bir düşünme ve görüş biçimine sahip olmaktır. Bunu da sağlayan dilin içindeki kültürel arka plan ve anlam dünyasıdır. Bu dil sayesinde insanlar dünyayı farklı kavrayıp dünyaya farklı bir perspektiften bakarlar. Bütün bu farklılıkların etkileşimi dillere de ayrı bir karakter verir ve dilleri çeşitlendirir. Dolayısıyla her dilin bütün bir kavramlar dokusu bulunması, insanlığın bir bölümünün tasarlama biçimini içermesi ve her dilin kendine özgülüklerle bir dünya görüşünü yansıtması, yabancı dil öğreniminin de yeni bir bakış açısı ve dünya görüşü kazandırmasını ifade eder (Akarsu, 1998, s.63-64).

Her dilin ayrı bir kültürü, ayrı bir toplumu ve buna bağlı olarak ayrı bir dünya görüşünü yansıtması doğaldır. Humboldt bir ulusun dilinden o ulusun kültürüne, dünya görüşüne inilebileceğini savunur ve dilin bir ulusun ruhunun dış görünüşü olduğunu belirtir. Ona göre diller uluslar ile birlikte gelişir ve onların tinsel özelliklerinden kururlar (Aksan, 2015, s. 65).

Humboldt'a göre dil, düşünceye bağlıdır. Yapısal dilbilim çalışmalarına göre ise, her dilin ayrı bir yapısının olduğu kabul edilir. Bu ayrılıklar, sözcükler, ekler, dizimsel işlemler ve dilbilgisel ulamlarda saklıdır. Bu da her dilin kendi konuşucusuna ayrı bir algılama-yorumlama biçimi yani bir dünya görüşü sunar. Sapir'e göre de dil kültüre bağımlıdır; kültür ise, olduğu çevrenin etkisi altındadır. Yabancı dil öğrenimi bakımından bu ilişkiler sözcük düzeyinde şöyle sıralanabilir:

1. Anadilde bir tek sözcüğe karşılık yabancı dilde birden çok sözcük bulunabilir.
2. Üstterim ya da alterim boşlukları olabilir.
3. Anlam alanları (renkler, akrabalık ilişkileri, doğal ayrımlar) ayrı ayrı bölünmüş olabilirler (Demircan, 2013, s.15).

Dili oluşturan kültürel unsurların hedef dili öğrenen öğrencilere doğru bir şekilde öğretilmesi onların sağlıklı ve doğru iletişim kurması bakımından büyük önem taşımaktadır. Kültür kavramının çok yönlü ve boyutlu bir özelliğe sahip olması, o kültürün dilini öğrenen öğrenci grubunda yine aynı sebeplere bağlı olarak farklı anlamlar ortaya çıkmasına ve algılama çeşitliliğine yol açabilmektedir. Bunun, sosyal ve kültürel öğelerin üretildikleri döneme ilişkin özellikler ve anlamlar taşıyor olmasıyla da ilgisi vardır. Bu noktada bir yabancı dil öğrencisinin yaşadığı zorluklar için şunu söylemek mümkündür; hiçbir insan tam olarak yabancı bir dilin dünya görüşü içine dâhil olamaz. Çünkü o da kendi anadilinin dünya görüşü etkisi altındadır (Akarsu, 1998, s. 64). Dolayısıyla ana dil ve hedef diller bağlamında farklı kültür ve özelliklere sahip olunması, sosyal ve kültürel unsurların yanlış algılanmasından kaynaklı iletişim sorunlarını ortaya çıkarabilmektedir. Bu bağlamda dil öğretiminde deyimler ve atasözleri kültürün bir parçası olarak önemli role sahip unsurlardır. Yabancılar Türkçe öğretimi özelinde düşünüldüğünde; Türkçede günlük yaşantıda yaygın olarak deyimlere, atasözlerine ve güzel sözlere yer verilmektedir. Bu nedenle dil öğretiminin bir bütün olarak ilerlemesi ve günlük hayattan kopuk olmaması bakımından dil ve kültür ilişkisi önem arz etmektedir. Yabancı dil öğretiminde hedef dilin kültürünün tanınması ve bilinmesi o dilin tam ve eksiksiz öğrenimi açısından elzemdir.

Dilin gelişimini toplum doğrudan etkilediği ve dil, toplumla birlikte geliştiği için yabancı dile tam anlamıyla hâkim olabilmenin şartı da düşünme biçimi bakımından o toplum gibi düşünebilmektir. Bu bağlamda şu örnekler kültürel farklılıkların yansımaları olarak gösterilebilir. Türkçede “kuzguna yavrusu anka kuşu görünür” atasözü Arapçada “القرد في عين أمه غزال” (annesinin gözünde maymun, ceylan gibidir) şeklinde kullanılır. Diğer bir örnek Türkçede “eşeğe altın semer de vursan eşek, eşektir” atasözü Arapçada “القرد قرذ ز إن لبس الحرير” (maymun, ipek de giyse maymundur) biçiminde kullanılmaktadır. Bir başka örnek de deyim olarak Türkçede “bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor” ifadesi Arapçada “تُمطر كإفواه القرب” (su tulumlarının ağızlarından akar gibi yağmur yağıyor) olarak söylenmektedir. Atasözleri örneklerinde görüldüğü gibi Türkçede karga ve eşek kullanılırken Arapçada maymun kullanılmıştır. Bunun nedeni de o coğrafyalara ait en bilindik türünün seçilmesidir. Kültürel farklılıklar hayvanlar üzerinden sembolize edilmiş ve toplumu yansıtan bir özellik olmuştur denilebilir. Verilen örneklerde de görüldüğü üzere; aynı amaca yönelik söylenmiş sözler olmalarına rağmen toplum ile onun kültürünü ve düşünüş biçimini ortaya koyan bir hal almıştır (Bölükbaş, Keskin, 2010, s. 225-226). Başka bir örnek de pamuk prensesin arabasının balkabağına dönüşmesi ile ilgilidir. Amerika’da o dönemde en çok ekilen ekin balkabağıdır. Ya da ülkemizde hiçbir zaman panda olmamıştır ve dolayısıyla panda ile ilgili bir Türk atasözü de yoktur.

Arapça-Türkçe dil çifti

Dünya dilleri arasında Türkçe, Ural-Altay dilleri grubunda yer alan sondan eklemeli bir dildir. Arapça ise Sami dilleri ailesinde yer alan çekimli-bükümlü bir dildir. Arapçada 28 harf vardır ve bunların her birinin kendine has, özel bir mahreci bulunmaktadır. el-Halil ile başlayıp Sibeveyh tarafından geliştirilen Arapçadaki fonetik konulu çalışmalar ilk olarak İbn Cinni tarafından da sarf ve nahiv bilimlerinden bağımsız bir bilim olarak ele alınmıştır (Sarıkaya, 2004, s.117). Arapça ve Türkçenin tipolojik özellikleri farklılıklar gösterse de her iki dilin de kendine has özellikleri ve benzer yönleri vardır. Bu bağlamda Arapça-Türkçe dil çifti özelinde Türkçe öğrenen Arap öğrencilerin yaşadığı bir takım zorlukların aşılması için farklılıklar üzerinden dil öğretimi sürecinin yönetilmesi, onların bu süreci daha az hatayla tamamlamasına olanak sağlayabilir. Arap öğrencilerin karşılaşılabileceği zorlukları önceden bilmek ve hata yapılmasını önlemek konusunda Lado’nun (1957, s.2) şu görüşü yol gösterici olabilir; yabancı dil öğrenen bireyler kendi kültürlerindeki ve dillerindeki biçimleri, anlamları hedef dile ve kültüre aktarma eğilimi göstermektedirler. Bu durum gerek üretici olarak, konuşmaya ve hedef dilin kültüründe edimde bulunmaya çalıştıkları zaman, gerekse alıcı olarak hedef dili ana dili olarak konuşan insanları anlamaya çalıştıkları zaman gerçekleşmektedir.

Türkçe öğrenen Arap öğrenciler özelinde yapılan dil yanlışları için genel bir sınıflandırma yapıldığında; dil aktarımı, toplumdilbilimsel konum ve nedensiz olarak bazı sözcük ya da yapıların öğrenciye zor gelmesi olarak bir sonuç ortaya çıkmaktadır (Bölükbaş, 2011, s. 1359).

Dillerin yapısal farklılıkları

Türkçe ve Arapça arasında, yapısal olarak var olan farklılıklar, öğrencilerin dil öğrenme sürecini etkileyebilmektedir. Bu iki dil özelinde bir karşılaştırma yapıldığında fonetik (ses bilgisi), morfolojik (biçim bilgisi), etimolojik (köken bilgisi), semantik (anlam bilgisi) ve sentaks (cümle bilgisi) yönlerinden farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Dilin en küçük yapı taşı sestir. Kelimeler hecelerden, heceler seslerden oluşur. Türk dili açısından bir kelimeyi hecelere ayırmak mümkün iken Arap dili açısından böyle bir durum söz konusu değildir.

Arapça için de en küçük yapı taşı sestir ancak Arapçada Türkçede olduğu gibi kelimeleri hecelere bölmek olanaksızdır. Türkçede bulunan “ç, j, o, ö, p” gibi bazı sesler Arapçada, Arapçada bulunan “ع, ض, خ, ث, غ” gibi bazı sesler Türkçede yoktur. Bu seslerden kaynaklı telaffuz sorunları ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle seslerin doğru telaffuz edilmesinin öğrenilmesi Türkçenin yabancı dil öğretiminde kritik role sahip unsurlardan biridir. Dolayısıyla ses ve telaffuz öğretimine yabancı dil öğretiminin ilk aşamalarında yer ve önem verilmesi zorunluluktur. Çünkü bozuk bir telaffuz ile iletişim kurmaya çalışmak, öğrenci açısından sürekli eksiklik ve yabancılık hissini besleyecektir.

Türkçede sesli harfler vardır. Ancak Arapçada harflere ses veren hareke denilen işaretler vardır. Sesli harfler ve hareketler farklılığı Arap öğrenciler için sorun olan konulardan biridir ve dil öğrenme sürecini olumsuz etkileyen, onları zorlayan bir husustur. Alfabe olarak bir karşılaştırma yapıldığında ise Türkçe soldan sağa yazılıp okunurken Arapça sağdan sola yazılarak okunan bir dildir. Türkçe bir kelimeyi satır sonunda hecelerine bölerek bir alt satıra taşıyabiliyorken aynı durum Arapça için geçerli değildir. Arapçada kelimeler hecelere ayrılarak alt satıra taşınmaz. Bu bağlamda bir yabancı dil öğretilirken alfabeden yani harflerden ziyade o dile seslerin öğretimi önem kazanmaktadır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Türkçenin yapısından kaynaklı bazı farklılıklar vardır ve bunlar da öğrenme güçlüklerine sebep olabilmektedir. Morfolojik olarak sondan eklemeli bir dil olan Türkçede sözcüğün kökü değişmez. Sadece kelimenin köküne getirilen ekler değiştirilmek suretiyle yeni anlam birimleri oluşturulur. Bu sayede tek bir kökten birçok yeni sözcük elde edilir (Hengirmen, 1997, s.113). Bu aşamada ekler arasındaki ses ahengi ve bu ahengin sağlanması Türkçenin belirgin özelliklerinden biridir. Bükümlü bir dil olan Arapça konuşucusunun buna yabancı olması Arap öğrenciler için dil öğrenme sürecinde güçlük oluşturmaktadır. Özellikle de hal-durum eklerinde sorunlar yaşadıklarını ifade eden öğrencilerde bu durumun anadili etkisinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bununla bağlantılı olarak cümle kuruluşunda özne-yüklem uyumu ve öğeler arasındaki uyum gibi sorunların görülmesi de yüksek bir orana sahiptir. Türkçe-Arapça dilleri özelinde bu durum iki dilin farklı yapısal özelliklere sahip olmasıyla açıklanabilir. Ancak bu durum yabancı dil olarak öğretilen bütün dillerde rastlanabilecek bir durumdur ve doğaldır.

Semantik açıdan bakıldığında da her iki dilin kendine özgü fiil yapısı ve çekimleri, sıfatları, edatları vardır. Ayrıca Arap diline özgü erillik-dişillik (müzekkerlik-müenneslik) kalıbı Türkçede olmayan bir husustur. Türkçe ve Arapça dilleri özelinde kelimeler düzeyinde yapılan aktarımlarda anlam kayması, anlam değişmesi veya daralması-genişlemesi gibi durumlar Arap öğrencilerde bazı güçlükler yol açmaktadır. Özellikle de her iki dilde söylenişte aynı ancak anlamda farklılaşmış kelimeler düzeyinde yaşanan bu durum öğrencilerde ana dil etkisiyle Arapçadaki anlama göre düşünmelerine neden olmaktadır.

Bu bağlamda Arapçanın en belirgin özelliklerinden biri olan irab konusu da bazı güçlükler yol açmaktadır. Genel olarak irabı kelime sonlarında yapılan harf ve hareke değişikliği olarak tanımlamak mümkündür. Dolayısıyla fiil-fail uyumunun sağlanması ve isim cümlelerinin -dır, -dir ekiyle bitirilmesi konularında zorlandıklarını ifade eden öğrenciler, Türkçede cümle kuruluşu ve öğelerin sıralanışında daha çok hata yapmaktadırlar. Türkçede cümleler genel olarak devrik olarak ve fiil ile özne yan yana olacak biçimde cümle kurma eğilimindedirler.

Bu noktada diğer bir sorun da yabancı dil öğretimine gramer ile başlanması olarak görünmektedir. Duyuşsal olarak dili öğrenmeden doğrudan gramer ile dil öğretimi özne-yüklem uyumu konusundaki hatalara yol açabilmektedir.

Öğretmen yeterlilikleri

Yabancı dil eğitiminde seçilecek olan yöntem, dilin öğrenimi açısından önem taşımaktadır. Çünkü yöntem, dil öğrenme sürecini öğretmen ve öğrenci kadar etkileyen önemli bir role sahiptir. Ne var ki eğitmenin seçeceği yöntemi etkileyen bazı unsurlar da bulunmaktadır. Genel olarak öğretim yöntemlerini etkileyen bu unsurlar, eğiticinin eğitimi, ders yükü, öğretmeye yönelik şevki, alışkanlıkları ve kendi kişilik özellikleri şeklinde sıralamak mümkündür (el-Hûlî, 2000, s.10). Geleneksel ve modern dil öğretim yöntemleri günümüzde artık daha net ve belirgin çizgilerle birbirinden ayrılmakta ve hedef dilin öğrenimine yönelik olarak bir seçim yapılarak süreç yönetilmektedir. Bu bağlamda her ne kadar öğretmen kendi öğrendiği yöntem üzerine bir ders planı yapılandırır da eğitimini destekleyen ve yeniliklere açık olan eğitimciler için bu çok geçerli olmayabilmektedir.

Hedef dil ile ana dil arasındaki farkları bilmek, benzerliklerden yararlanmak hem öğrenci hem de eğitimci açısından yabancı dil öğrenimi-öğretimi sürecini kolaylaştırıcı bir unsurdur.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler bakımından yaşanan sorunların daha çok etkili bir yöntem seçme konusunda yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Çünkü yabancılara Türkçe öğretiminde gelişen teknolojiyle birlikte kullanılan yöntemler de artmakta ve çeşitlenmektedir. Dolayısıyla modern çağda öğrenci talep ve isteklerine göre, koşullarına uygun ve teknolojiyle uyumlu yöntemlerin seçilmesi onların ihtiyaçlarına daha iyi ve net cevaplar verebilecek nitelikte olması elzemdir. Bu konuda Türkçe öğrenen yabancılar için bu dilin öğretiminde öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda daha özellikli yöntemler seçilerek etkili bir öğretim sağlanabilir. Bu özellikli yöntemlerin seçimi, Türkçe öğrenme hedefleri ve ihtiyaç duydukları dil becerisi de göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Dilin dört temel becerisi olan okuma, yazma, konuşma ve dinleme gibi becerilerinin biri ya da birkaçı ile ilgili yeterliliklerini geliştirmek isteyen öğrenciler için de seçim yapılırken bunlar dikkate alınmalıdır (Bölükbaş, Keskin, 2010, s. 230).

Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki; yabancı dil öğretiminde ana unsurlardan biri de eğitmenin seçeceği ders materyalidir. Ders kitapları özelinde bu durum değerlendirildiğinde hedef dilin kültürel alt yapısını da öğrenciye sunan, öğrencinin sosyo-kültürel anlamda da uyumunu sağlayan kitaplar önem arz etmektedir. Ders kitaplarının içerdiği metinler bağlamında, her metnin içinde olduğu toplum ve toplumsal konum gereği belirleyici bir takım iletişimsel özellikleri olduğunu söylemek mümkündür. Bu özellikler bazı değişkenlere göre farklılık arz eder. Bazen tek bir sestem ya da bir sözcükten oluşan bu dilsel göstergeler öğrencinin kendi kültüründe yer almadığı durumlarda eğitim öğretim sürecine etki edebilir (Göktürk, 2002, s.17).

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde eğitmenin seçeceği ders kitapları ve öğretim yöntemi, dili öğrenme hususunda ayrı bir konuma sahiptir. Kitapların nitelikli ve işlevsel olup olmaması dil öğrenme sürecini etkileyeceği gibi tercih edilen yöntem de hedeflere ulaşmada belirleyici rol oynayabilir. Bu sebeplerden dolayı eğitmenin, öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik, hedefe ulaşmayı sağlayacak ve kolaylaştıracak seçimler yapması yabancı dil öğreniminde etkin bir görev üstlenmektedir.

Öğrenci kaynaklı sorunlar

Eğitim öğretim sürecini etkileyen öğrenci kaynaklı bazı faktörler bulunmaktadır. Yaş, hazır bulunuşluluk düzeyi, öğrencinin sosyo-ekonomik ve kültürel çevresi gibi bu etkenler dil öğrenim sürecini hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bir eğitim ortamında aynı amaç için

bir araya gelen öğrenciler genel olarak benzer koşullara ve özelliklere sahip olsalar da bireysel farklılıkları onların öğrenme stili hakkında bilgiler sunmaktadır. Öğrenme sürecinde belirleyici bir rolü olan algılama, bilgiyi düzenleme ve kendine mal etme ile var olan bilgilerle yeni bilgilerin ilişkilendirilmesi yetenekleri öğrenmenin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Gregorc'un öğrenme stillerine göre öğrenciler, somut ardışık, soyut ardışık, somut random ve soyut random öğrenme stillerine sahiptirler (Ekici, 2002). Bu durum da öğrencilerin düzey farklılıkları ile dil öğretim sürecinde yaşayabilecekleri farklı sorunlara işaret etmektedir. Aynı eğitim ortamında aynı topluma ait olan ancak farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip öğrenciler arasında öğrenme birliğinin sağlanması ve hedeflerin ortak bir biçimde gerçekleştirilmesi eğitim-öğretimin nihai amaçları bakımından önem taşımaktadır. Bunun için de bireysel farklılıkların en alt düzeye indirilmesi gereklidir.

Türkçenin yabancı dil olarak Arap öğrencilere öğretiminde sorun tespiti amacıyla yapılan öğrenci görüşmelerinden elde edilen öğrenci kaynaklı sorunlardan biri ses-telaffuz düzeyinde yaşanmaktadır. Öğrenciler genel olarak Türkçe harflerin özelliklerinden, mahreç farklılıklarından, sesli harflerden ve g-k, b-p, c-j gibi benzer harflerin seslendirilmesinde sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle sesli harfler hususu Arap öğrenciler için anlaşılması güç noktalardan biridir. Arapçada sesli harflerin olmayışı ve harflere ses veren hareketlerin olması Türkçenin harflerinin öğretilmesi ve telaffuzuna daha fazla zaman ayrılması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Yine öğrenci görüşmelerine dayanarak elde edilen diğer bir sorun ise, Türkçenin cümle yapısı ile ilgili ortaya çıkan sorunlardır. Türkçede cümle kuruluşu hem Arapçaya hem de Arap öğrencilerin aşına oldukları İngilizceden çok farklıdır. Türkçede fiilin sonda olması öğrenciyi bu süreçte zorlayan unsurlardan biridir. Konuşma becerisinin gelişimi açısından da ket vuran bir durum olması nedeniyle bu husus öğrenciler tarafından "en zoru" olarak tanımlanmıştır. Arap öğrenciler cümle kurarken anadil etkisiyle özne ile fiili Arapçada olduğu biçimiyle birbirine yakınlaştırma girişimindedirler. Ancak Türkçede böyle bir durum bazen devrik cümle yapılarına bazen de anlamı bozuk cümle terkiplerine dönüştürmektedir.

Türkçe ve Arapça, hem tarihi hem de kültürel yönden uzun ve ortak bir geçmişe sahip iki dildir. İki kültürün birbirleriyle yakın ilişkileri sonucu diller arasında kelimeler düzeyinde aktarımlar gerçekleşmiştir. Bu da ortak kelimeler sorunu olarak sınıflandırılabilir, söylenişleri aynı ancak anlamları farklı olan kelimeler sorununu ortaya çıkarmıştır. Öğrenciler ile yapılan görüşmeler sonucunda, verilen örnekler bakıldığında; "müsaade" kelimesi Türkçede izin anlamında kullanılan bir kelimedir. Aynı kelime Arapçada yardım etmek anlamında kullanılmaktadır. Dolayısıyla Türkçe öğrenen Arap öğrenciler bu kelimeyi duyduklarında akla ilk gelen anlamın yardım etmek anlamı olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde "müsaat" kelimesi de Türkçede uygunluk bildirirken Arapçada yine yardım eden kişi anlamında kullanılmaktadır ve öğrencide yanlış anlamlandırmaya neden olduğunu bildirmişlerdir.

Bu noktada örnekleri çoğaltmak mümkündür. Arapçada "duvar" kelimesi "dönen şey" anlamında kullanılmaktadır. Oysaki Türkçede kullanımı evin etrafını saran anlamında dönüşmüş ve değişmiştir. Türkçedeki duvar kelimesinin Arapçada karşılığı "جدار" kelimesidir. Benzer şekilde Arapçada "yazmak" anlamında bir fiil olan كتب'ten üretilen "mekteb" yazı yazılan yer, kütüphane, ofis anlamlarında kullanırken Türkçede "okul" anlamında kullanılmaktadır.

Sonuç ve değerlendirme

Modern çağda artık bir yabancı dil öğrenmenin önemi ve buna duyulan ihtiyaç herkesçe bilinmektedir. Dolayısıyla yabancı dil öğrenme sürecinde sorun tespiti ve bu sorunlara yönelik çözümler bu süreci kolaylaştırma ve sürece hız kazandırma bakımından kayda değer bir role sahiptir. Bu bağlamda bu çalışmanın temel problemini oluşturan Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Arap öğrenciler özelinde sorunlar tespit edilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi uzun ve bir geçmişe dayanmaktadır. Dünya çapında en çok konuşulan diller arasında yer alan Türkçe, yaşanan teknolojik ve kültürel değişimlere uygun olarak en çok öğrenilmek istenen ve ilgi gören dillerden biridir.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Arap öğrencilerin görüşlerinden hareketle elde edilen bilgilere göre; yabancı dil öğretiminde kültürün önemi yadsınamaz bir role sahiptir ve öğrencilere hedef dilin kültürü hakkında yeterli bilgi sunulması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda dil öğrenmenin sadece dilbilgisi kurallarını öğrenmeden oluşan bir edinim olmadığı aynı zamanda hedef dilde etkili bir iletişim kurabilmenin de önemi vurgulanmıştır. Bu nedenle kültürel farklılıklar hakkında öğrenciye farkındalık kazandırılması, hangi sözcüğü hangi bağlamda kullanıp kullanamayacağı bilgisi ya da bir davranışın o toplumdaki sosyokültürel arka planı dil öğretim sürecinde önem arz etmektedir. Dolayısıyla hedef dilin kültürünün dil öğretiminde göz ardı edilemez bir yeri vardır. Türkçe öğrenen Arap öğrenciler için kültürel farklılıklardan kaynaklanan zorluklar olarak bir genelleme yapmak mümkündür.

Burada şuna da değinmek gerekir ki; öğrenci kaynaklı sorunlarda eğitimcinin önemli bir rolü vardır sonucuna da varılmaktadır. Hem kendi ülkesinden uzakta olup yeni kültüre ve ortama uyum sağlamaya çalışan öğrenciler hem de bu öğrencilerin yaşayabilecekleri kaygı durumlarını azaltmak belirli bir oranda eğitimcinin katkılarıyla çözülebilir. Olumlu bir öğrenme ortamı oluşturmak ve sağlamak, bu süreçte zamana ihtiyaç duyulduğunu belirtmek dil öğrenme sürecini kolaylaştırıcı etki yaratabilir. Yine eğitimcinin rolü bağlamında, öğrenci hedef ve ihtiyaçlarına göre seçilecek yöntem ve teknikler sürece olumlu katkı sağlayacaktır. Türkçeyi yabancı dil olarak öğretecek eğitimcilerin alana hâkimiyetleri ve yeterliliklerinin pedagojik olarak sağlanması kadar Türk kültürün aktarıcısı olarak da önemli rolleri ve görevleri olması nedeniyle bu anlamda yeterliliklerinin sağlanması da önemli bir husustur.

Arap öğrencilerin Türkçe öğrenirken zorlandığı konulardan biri de durum-hal ekleridir. Bununla ilgili somutlaştırılmış bir eğitim sürecinin öğrenciye olumlu katkıları olacağı düşünülmektedir. Örneklerin çoğaltılması ve somutlaştırılmasının yanı sıra Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi hususunda literatürde birliğe ihtiyaç olduğu da tespit edilmiştir.

Sonuç olarak değişen dünyada Türkçeye ilgi ve Türk kültürüne merak giderek artmaktadır. Bu anlamda yabancılara Türkçenin öğretilmesi hususunda daha sistemli ve interaktif çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca yabancı dil öğretiminde dikkate alınacak temel ilkeler ile genel prensipler olası sorunları aşmak için rehber niteliğindedir.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1998). *Dil kültür bağlantısı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Aksan, D. (2009). *Anlambilim*. (4. baskı) Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil: ana çizgileriyle dilbilim*. (6. baskı) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Bölükbaş, F., Keskin, F. (2010). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metinlerin kültür aktarımındaki işlevi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/4 Fall. S.221-235.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E.K., Akgün, Ö.E, Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Demircan, Ö. (2013). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Demirel, Ö. (2019). *Yabancı dil öğretimi*. (10. baskı) Ankara: Pegem Akademi.
- Ekici, G. (2002). Gregorc öğrenme stili ölçeği. *Eğitim ve Bilim*. C.27. S.123 (42-47).
- El-Hûlî, M. 'A. (2000). *Arapça öğretim metotları*. (C. Akçay, Çev.) Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Ergin, M. (1998). *Üniversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Göktürk, A. (2002). *Çeviri: Dillerin dili*. (4. baskı) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hengirmen, M. (1997). *Türkçe dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Lado, R. (1957). *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*. Michigan: The University of Michigan Press.
- Sarıkaya, M. (2004). Araplarda fonetik ilminin doğuşu. *Bilimname* IV/1. S.117-131.
- İnternet Kaynakları
- Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi 08.11.2022
- Türk Dil Kurumu. Kaşgarlı Mahmud. <https://www.tdk.gov.tr/divanu-lugatit-turk/kasgarli-mahmud-ve-divanu-lugatit-turk/> Erişim Tarihi 26.10.2022